

Dobos László
Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola

A felnőttkatekézis egy modellje

1. A felnőttkatekézis fontossága

A felnőttek katekézise napjaink egyik legfontosabb lelkipásztori feladata. A Magyar Katechetikai Direktórium így fogalmaz: *„A keresztény üzenet elsődleges címzettjei a felnőttek, mert ők jobban fel tudják fogni a hit gazdagságát, ami a korábbi oktatásuk során szükségképpen rejtve maradt, illetve nem tárulkozhatott fel teljesen. Ezért a felnőttek katekézisének a katekézis csúcspontjának és minden más katekézis hivatkozási pontjának kell tekinteni... A felnőttek katekézisének plébániákon történő bevezetése – fontossága miatt – megkerülhetetlen feladat. Az Egyháznak segítenie kell a felnőtt tagjainak hitben való növekedését, és a lehetőségeket is meg kell teremtenie hozzá.”* (MKD 3.3.2.1.)

A fontosságot, amelyre a Direktórium hivatkozik, számtalan érv támasztja alá. Néhány a legnyomósabbak közül:

- Gyermekkorban nem lehet a hittartalom teljességét elsajátítani. Azokra a kérdésekre, amelyeket a felnőttkor vet fel, a gyermekkatekézis nem adhat választ.
- Magyarországon – politikai okok miatt – négy évtizeden át nem volt rendszeres hitoktatás. Nemzedékek nőttek fel úgy, hogy még gyermeki szinten sem ismerhették meg a keresztény tanítást. Ennek következtében jelenleg még a templomba járó, vallásukat gyakorló felnőttek jelentős része sem tudja, hogy valójában mit hisz.
- A keresztény élet dinamikus folyamat, tehát állandó növekedés a hitben. Ennek a növekedésnek egyik fontos feltétele, hogy a felnövekvő hívő egyre jobban megismerje Istent és az ő kinyilatkoztatását.
- Napjainkban már nem elég az a naiv, egyszerű hit, amelyre az előző nemzedékek vallásossága épült. A mai kereszténynek pontosan

tudnia kell, hogy egyháza mit tanít, és azt ő miért, milyen megfontolásból fogadja el. Csak így képes a különféle vallások, eszmék és ideológiák zűrzavarában megőrizni a hitét.

- Hatástalan a gyermekkatekézis, ha nem támasztja alá a szülők példája és állandó buzdítása. A gyermek csak akkor veszi komolyan a hitet, ha azt látja, hogy az a szülei számára is fontos.
- A hívők és a nem hívők nem a plébániákon vagy a parókiákon érintkeznek egymással, ahol szakképzett teológusok választ adhatnának a felmerült kérdésekre, hanem a mindennapi életben. A családokban, a munkahelyeken, a baráti társaságokban, az utcán. Ezért nagyon fontos, hogy a keresztény felnőttek jól ismerjék a hitüket, és adott esetben választ tudjanak adni a nem hívők, vagy más, ellentétes vallási nézeteket vallók kérdéseire és kihívásaira.

2. A felnőttkatekézis bevezetésének nehézségei

A felnőttkatekézis fontosságát nem is vitatja senki, bevezetése és elterjedése mégis alig-alig halad. Miért?

- Mert nem volt előzménye, az emberek idegenkednek tőle. A protestáns egyházak hagyományos bibliaóráit lehet folytatni és továbbfejleszteni, de a katolikusoknál ehhez hasonló nem volt. A katolikus hívek többsége meg van győződve róla, hogy a hittan a gyerekeknek való, és ezzel az előítélettel igen nehéz megküzdeni.
- Mert a hitoktatókat évtizedeken át csupán a gyermekkatekézisre képeztük ki, a felnőttek hitoktatásához nem értenek. Ha mégis megpróbálkoznak vele, rendszerint kudarcot vallanak, és ez a kudarc visszatartja őket a további próbálkozásoktól.
- Mert a felnőttek katekézise egészen más szervezeti formákat és módszereket igényel, mint a gyermek hittan. Ahhoz, hogy eredményes legyen, fel kellene használni az andragógia, a felnőttképzés tudománya által feltárt törvényszerűségeket, erre azonban sokáig senki sem gondolt. Tudtommal én voltam az első, aki a kezdőléptést megtettem, 1999-ben a Lämpás Kiadónál megjelent „Hittan felnőtteknek” című, „Egy andragógiaiilag megalapozott felnőttkatekézis körvonala” alcímet viselő könyvemmel. Állítom, hogy az andragógusok megállapításaiból sok mindent fel lehet használni a felnőttek katekézisében. Hadd emeljek ki néhányat:

1) A felnőtt számtalan lehetőség közül választhatja ki azt a foglalatosságot, amelyre kevéske szabad idejét fordítja. A kínálatból azt fogja választani, aminek értelmét látja, amiről úgy gondolja, hogy hasznos számára.

2) A felnőtt fáradtan érkezik a külön-foglalkozásokra. Úgy kell megszervezni és vezetni ezeket a foglalkozásokat, hogy azok pihentetőek, szórakoztatóak legyenek számára, hogy ott jól érezze magát. Ha nem így van, előbb-utóbb lemorzsolódik.

3) A felnőtt feje nem „tiszt lap”, benne – a tanítandó anyagra vonatkozóan is – bizonyos előzetes ismeretek már vannak. Ezért egyrészt a képzésnek nem a nullaponton kell elindulnia, másrészt számolni kell azzal, hogy az előzetes ismeretei között hibásak, sőt, előítéletekkel terhelték is lehetnek.

4) Az előítéleteket pusztán észérvekkel nem lehet leküzdeni, mert azok tapasztalatokra épülnek, és érzelmi töltésük van. Leküzdésük lassú folyamat, csak pozitív tapasztalatokkal, és pozitív érzelmi hatásokkal lehet eredményt elérni.

Az utóbbi 15-20 évben sokféle próbálkoztak a felnőttképzés bevezetésével. A számtalan kudarcos próbálkozás között volt jó néhány olyan is, amely eredményesnek bizonyult. Ezek egyike az, amit szeretnék bemutatni. Hangsúlyozom, csak egyike a lehetőségeknek, mert a probléma más módon is megoldható. Ismerek például egy budapesti plébánost, aki mindenféle andragógiai megfontolás, módszer és eszköz nélkül, pusztán a szavaival, és személyiségének a varázsával éri el, hogy plébániáján hosszú évek óta több mint 100 lelkes felnőtt hittanosa van. A módszer, amelyet a következőkben bemutatok, olyan hitoktatók számára készült, akik nem ilyen karizmatikus egyéniségek, akiknek szükségük van módszerre és eszközökre.

3. A módszer bemutatása

3.1. Az eddig elkészült oktatócsomagok

A Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola Pedagógia-Kateketika tanzénekek kutatási programja keretében eddig 9, teljes tanévre szóló komplex metodika készült el. Közülük az Ószövetség történeteit feldolgozó három oktatócsomag csak hagyományos formában, magnóról

hangosított diafilmsorozatként. Ezekről most nem kívánok szólni. A másik hat azonban már a digitális technika eszközeivel készült, ezeket szeretném bemutatni. Cím, illetve tartalom szerint a következők:

- A keresztény tanítás rövid összefoglalása az Apostoli Hitvallás alapján.
- Jézus Krisztus nyomában – Képzeltbeli zarándokút a Szentföldre, amely közben „megelevenednek” az evangéliumok lapjai.
- Az egyház szentségei és szentelményei.
- Jézus Krisztus tanítványai I. rész. Az egyház története az első pünkösdötől Nagy Szent Gergely pápáig (A keresztény ókor)
- Jézus Krisztus tanítványai II. rész. Az egyház története az Iszlám megjelenésétől a 15-dik század végéig. (A keresztény középkor)
- Jézus Krisztus tanítványai III. rész. Az egyház története a reformációtól napjainkig. (A keresztény újkor)

A hároméves egyháztörténeti sorozat lényegében lelkiségtörténet. Nem a külső, történelmi események bemutatása az elsődleges célja, hanem annak megismertetése, hogy Jézus Krisztus tanítványai miként éltek meg keresztény hitüket a történelem különböző korszakaiban, és közvetítésükkel hogyan jutott el hozzánk az evangélium üzenete.

Minden egyes komplex metodika (oktatócsomag) a következőkből áll:

- Kb. 500 percnyi audiovizuális anyag, vagyis animált diaképek magyarul szöveggel és zenei aláfestéssel. Az anyag elkészült CD, DVD és VHS kazetta változatban is.
- Részletes módszertani útmutató a csomag használatához, 28 foglalkozás óravázlat-javaslatával,
- 28 db. játékos feladatlap az egyes órák anyagának feldolgozásához, kitöltetlenül, nyomtatható formában, és külön a feladatok megoldása a katekéta számára.
- Didaktikus játékok a hat rész-összefoglaló órához. (Útmutatók és kinyomtatható minták a játék eszközeinek elkészítéséhez, játékleírás, a feladatok megoldása).
- Az audiovizuális anyagban elhangzó magyarázatok szöveggel, kinyomtatható formában, a katekéta felkészüléséhez.
- Színes, kinyomtatható CD és DVD lemezből, az anyag sokszorosításához.

3.2. Az oktatócsomagok felhasználásának két lehetősége

Mind a hat oktatócsomagot két formában is fel lehet használni:

- Vagy hagyományos, heti 1 órás foglalkozások keretében,
- vagy távoktatás formájában, otthoni, egyéni tanuláshoz, öthetenkénti találkozással.

Mielőtt a két formáról bővebben szólnék, szeretném előrebocsátani, hogy a csomag anyagai (az audiovizuális anyag, a feladatlapok és a játékok) mind a két formában csak eszközök, amelyek helyesen felhasználva segítséget nyújtanak a katekétának ahhoz, hogy termékeny beszélgetéseket tudjon folytatni a résztvevőkkel, és e beszélgetések folyamán alakítani, formálni tudja szemléletüket, erősíteni tudja hitüket és egyháztudatukat.

3.2.1. Az oktatócsomag felhasználása a hagyományos katekézisben

A hagyományos, heti egyszeri, egy órás találkozásokból álló formánál évi 28 órával számoltunk. (Ezt kiegészítheti egy év eleji bemutatkozó, programot ismertető foglalkozás, és egy év végi értékelő-összefoglaló, búcsúzó óra. Ezekhez nem adtunk anyagot.) Metodikánk szerint a tanév folyamán kétféle óratípus váltakozik. A-típusú óráknak neveztük azokat, amelyekben új anyagot dolgozunk fel, és B-típusú óráknak azokat, amelyekkel egy-egy anyagrészt lezárunk, ismétlünk és összefoglalunk. (Általában négy A-típusú óra után következik egy B-típusú. Kivétel a kurzus vége: A 26-dik és 27-dik óra továbbhaladás, és a 28-dik óra összefoglalás.)

Az A-típusú órák ajánlott menete:

- Elcsendesedés, ének, imádság (Kb. 3 perc)
- A katekéta rövid bevezetője az új anyagrészhez. Néhány mondat tal hozzákapcsolja az előzményekhez, felhívja a figyelmet a fontos mozzanatokra, szempontokat ad a nézéshez-hallgatáshoz, stb. (Kb. 3 perc)
- Az audiovizuális anyag bemutatása, lehetőleg laptopról vagy DVD-lejátszóról vezérelt projektorral kivetítve (Kis létszám esetén a TV képernyője is megfelelő.) A katekéta eközben nem magyaráz. (Kb. 20 perc)
- A látottak-hallottak megbeszélése. A katekéta néhány jó kérdéssel

elindítja, majd irányítja a beszélgetést, de lehetőséget ad arra is, hogy a résztvevők elmondhassák észrevételeiket, felvethessék kérdéseiket, megbeszélhessék problémáikat. Ez az óra legfontosabb mozzanata. (Kb. 15 perc)

- Az óra anyagához kapcsolódó feladatlapok kitöltése. Ez semmi képpen nem számonkérés. A kitöltött lapokat sem bemutatni, sem beadni nem kell. A cél az, hogy a lap kitöltése közben mindenki felidézze magában az új ismereteket, és megpróbálja alkalmazni is azokat. Amikor már a többség elkészült, a helyes megoldásokat „összeolvassuk”. Ilyenkor azok, akiknek nem sikerült valamelyik feladatot megoldani, szégyenkezés nélkül, csendben pótolhatják a hiányukat. A feladatlapok számozottak. A résztvevők hazaviszik és összegyűjtik őket, év végén pedig egy szép színes borítót kapnak hozzá. (Kb. 10 perc)
- Rákérdezés a feladatlapok alján lévő „Folytassa otthon!” feladat megoldására. Ezek a feladatok teljesen önkéntesek, de rendszerint mindenki előveszi őket otthon, már csak azért is, hogy ne maradjon le a többiektől. (Kb. 2 perc)
- Imádság. Lehetőleg gyertyagyújtással, a résztvevők egyéni, kötetlen imádságaira is lehetőséget biztosítva. (Kb. 7 perc)

A B-típusú órák szokásos menete

Erre az órára átrendezzük a termet, mivel ezen az órán kiscsoportos foglalkozások lesznek. Ha például a csoport létszáma 30, akkor a terem négy sarkában úgy tolunk össze 2-3 kis asztalt, hogy körülötte 7-8 személy kényelmesen elhelyezkedhessen,

- Az óra ugyanúgy imádsággal kezdődik, mint az A-típusú órák. (Kb. 3 perc)
- A katekéta röviden összefoglalja a megelőző 4 óra anyagát. (Kb. 3 perc)
- Aztán az anyag jellegétől függően 2 vagy 3 didaktikus játék következik, melyek során oldott hangulatban, szórakozva ismétlik át a tanultakat és vonják le a következtetéseket. A játékok nagy része vetélkedő, de arra nagyon ügyelni kell, hogy a kevésbé ügyes csoportnak is legyen sikerélménye, mindenki jól érezze magát. (Kb. 45 perc)

- Az óra ugyanúgy elcsendesüléssel és imádsággal fejeződik be, mint az A-típusú órák. (7-8 perc)

A tapasztalat azt mutatja, hogy a felnőttek szívesen vesznek részt ezeken a foglalkozásokon, jól érzik magukat, a csoportot előbb-utóbb közösségnek értékelik, nem morzsolódnak le, és ami a legfontosabb, lelkiükben is gyarapodnak. Ezt leginkább azokból a spontán tanúságtételekből lehet tudni, melyeket az évváró találkozón mondanak el. (Ezeket a találkozók egy közeli kápolnában, egy kegyhelyen, vagy akár a szabad természetben célszerű megrendezni.)

3.2.2. Az oktatócsomag felhasználása távoktatás formájában

A számítógépes (videós) távoktatás kialakításához az adta az indítást, hogy sok olyan felnőttel találkoztunk, aki érdeklődött a hittan iránt, de munkahelyi vagy családi elfoglaltsága miatt nem tudta vállalni a heti rendszeres megjelenést. E forma lényege a következő:

Plakátokon, szórólapokon, és a mise végén elhangzó hirdetés formájában a lehető legszélesebb körben megismertetjük a lehetőséget. Az ismertető szöveg azzal zárul, hogy aki részt akar venni ebben a modern hitoktatási formában, az egy bizonyos határidőre (mondjuk szeptember 30-ig) adjon le a sekrestyében vagy a plébánián egy üres, írható CD-t vagy DVD-t, és arra írja rá a nevét és az elérhetőségét. Cserébe kapni fog egy részletes, egész évre szóló program-tervezetet, melyből többek közt azt is megtudhatja, hogy mikor és hol lesz az első találkozás (konzultáció). A lemezét majd akkor fogja visszakapni, megírva.

3.2.2.1. A találkozók programja

Az első találkozó programja így alakul:

- Imádság.
- Üdvözlés, bemutatkozás.
- A távhittan rendszerének ismertetése. (A találkozók rendje, újabb lemezek leadási ideje, javaslat az anyag otthoni feldolgozására, technikai-műszaki kérdések, stb.)
- Bevezető az éves hittananyaghoz. Ez lehetőleg ne csak a katekéta előadása legyen, hanem – legalább részben – beszélgetés, amelyből a katekéta tájékozódhat a résztvevők előzetes tudásáról.
- A megírt, címlappal ellátott lemezek, és a kijelölt anyagrészt fel-

dolgozásához tartozó, otthon kitöltendő játékos feladatlapok kiosztása.

- Imádság.

A további találkozások programpontjai:

- Imádság.
- A résztvevők beszámolója az anyag otthoni feldolgozása során szerzett tapasztalatokról. (Mi tetszett? Mi nem volt világos? Milyen kérdések, problémák merültek fel közben benne? Mi az, amit a tanultakból hasznosítani tud az életében?...))
- Az otthon, egyénileg kitöltött feladatlapok „összeolvasása”, az esetleges hibák korrigálása, a hiányok pótlása.
- A feldolgozott anyag gyakorlására, elmélyítésére, alkalmazására szolgáló didaktikus játékok. (Mint a hagyományos forma B-típusú óráin.)
- A katekéta kijelöli és előkészíti a következő anyagrészt.
- A programban megjelölt órákon az új, üres lemezek begyűjtése, illetve a megírt lemezek és a feladatlapok kiosztása.
- Imádság.

3.2.2.2. A távoktatás értékelése

Amikor négy évvel ezelőtt a táv-hittant bevezettük, többen úgy gondolták, hogy ez a forma ellentétes a katekézis közösségi és egyházi jellegével, előbb-utóbb valamilyen nemkívánatos magánkereszténység kialakulását fogja elősegíteni. Nem így történt. A havonkénti találkozók, és a közös munka már az első tanév végére közösséggé kezdte formálni a csoportot. A résztvevők összebarátkoztak, egyre gyakrabban hívták fel egymást telefonon, hogy megbeszéljék az anyaggal kapcsolatos problémáikat, gondolataikat. Később személyesen is találkoztak valamelyikük lakásán.

Ezen túlmenően a távhittan olyan előnyökkel is járt, amelyekre nem számítottunk. Az anyag – és rajta keresztül az evangéliumi üzenet – olyanokhoz is eljutott, akik egyébként nem találkoztak volna vele. A résztvevők ugyanis megmutatták, lejátszották az audiovizuális anyagot családtagjaiknak, az otthonukba látogató rokonaiknak és barátaiknak, sőt, a lemezeket gyakran le is másolták olyan nem hívő ismerőseiknek, munkatársaiknak, akik érdeklődést mutattak a vallási kérdések iránt. Arra sem számítottunk, hogy a távhittan jelentősen javítani fogja a

résztevők életkori és nemek szerinti arányát. A számítógép, a technika ugyanis sok fiatal és férfi számára komoly vonzóerőt jelentett.

4. Az oktatócsomag használatának előnyei és nehézségei

Az általunk kidolgozott oktatócsomagok használata nagy segítséget jelenthet a katekéta számára, jelentősen megkönnyítheti nem csak a foglalkozásokra való felkészülést, de az órák vezetését is. Ugyanakkor bizonyos plusz feladatokat is ró rá.

- A hagyományos forma esetén nagy könnyebbség, hogy a bemutatandó, feldolgozandó anyag teljesen készen van. Az óraterv-javaslat és a szöveggönyv alapján a felkészülés nagyon egyszerű. Ugyanakkor többletmunkát jelent a B-típusú órák didaktikus játékhöz szükséges eszközök elkészítése. Ezeket az eszközöket azonban csak egyszer kell elkészíteni; eltehetőek, és a következő évben is felhasználhatóak.
- A távoktatás nem köti le annyira a katekétát, mint a hagyományos forma, hiszen csak öthetenként kell foglalkozást vezetnie. Ezzel szemben problémát jelenthet, hogy nem csak a játékeszközöket kell elkészítenie, hanem a résztvevők számára a lemezmásolásokat is. Ez utóbbihoz azonban külső segítséget is igénybe vehet.

5. Befejezésül

A bemutatott módszer nem csodaszer. Az eredmény nagyrészt attól függ, hogy a készen kapott anyagot a katekéta hogyan tudja alkalmazni. De még ez se minden. Mint a katekézis minden területén, itt is a katekéta személye, és személyes hite a döntő. Az oktatócsomag csak eszköz, melyet a pécsi Jézus Szíve plébánián kipróbáltunk, és felhasználásra alkalmasnak találtunk. Ezen a plébánián évek óta nő a felnőtt hittanosok száma, az elmúlt tanévben 70-en voltak. Álljon itt befejezésül néhány személyes vallomás, melyet a legutóbbi tanévet lezáró találkozásunk alkalmával mondtak a hagyományos csoport résztvevői:

- „Mióta ide járok, még imádkozni is jobban tudok...”
- „Azelőtt csak kötelességből jártam szentmisére. Mióta tudom, hogy ott mi történik, a legnagyobb öröm számomra a szentmisén való részvétel...”
- „Azelőtt is ott volt a Biblia a polcomon, de mióta hittanra járok, rendszeresen olvasom is...”